https://archive.org/details/bk366/page/n0/mode/1up

1930 -Various Documents on Danabhai Arjanbhai Jadvani (366)

All Items on https://archive.org/details/realpatidar

Full Library on https://realpatidar.com/library

સાહિત્ય રસિક યુવક શ્રી દાનાભાઈ અરજણભાઈ જાદવાણી, ગામ કચ્છ રવાપુરવાળા.

જન્મ-સં. ૧૯૬૧, વૈશાખ સુદ ૩, મંગળવાર.

મૃત્યુ-સં. ૧૯૮૬, આશ્વિન સુદ ૧૪ ગુરૂ.

ગુણિયલ ગુણો ગુણવાનના જે ઝગમગી જગમાં રહ્યા;
મીઠા મધુરા એ ગુણો કો' કેમ કરી જાયે કહ્યા.
જેનાં મધુરાં વાકય સુણીને જાગતી જ્યોતિ હૃદે;
તો હૃદયમાંથી ભ્રાંતિ ભ્રમની, તોડતી સદ્‌વાણી જે.

એવાં મીઠાં સુવાકયની સુવાસ ભૂલાતી નથી;
એ વ્હાલમાં થઈ મગ્ન મનડું દોડતું ત્યાં પ્રેમથી.
અટકાવતા મુંઝાવતા કંટક કદી મુજને ઘણા;
ના અટકતું ચાલ્યું જતું ના વાસ ભૂલાતી જરા.

(મિત્ર) સં. ૧૯૮૩, મા. સુદ ૧૪, શનિવાર,
તા. ૧૮-૧૨-૨૬ (કરાંચી.)

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n1/mode/1up

Real Patidar Library

https://www.realpatidar.com/library

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: http://www.realpatidar.com

About Real Patidar books

Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting http://www.realpatidar.com

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

Use the Bookmarks facility in the PDF to directly go to the pages containing Highlights.

For Reference See Pages: 1, 2, 23.
For page numbers, see the page footer. Page numbers are in 'Page x of y' format

References by: RealPatidar.com - Created using: step2-QR-and-3-RM-v5.py

Digitally signed by realpatidar.com
DN: cn=realpatidar.com, c=IN,
o=realpatidar.com,
email=mail@realpatidar.com
Reason: I have reviewed this
document
Date: 2026.02.18 17:30:40 +05'30'

Real Patidar
Unravel Truth

realpatidar.com

સાહિત્ય રસિક યુવક શ્રી દાનાભાઈ અરજણભાઈ જાદવાણી, ગામ કચ્છ રવાપુરવાળા.

જન્મ-સં. ૧૯૬૫, વૈશાખ સુદ ૩,
મંગળવાર.

મૃત્યુ-સં. ૧૯૮૫, શ્રાવણ
વદ ૧૫ ગુરૂ.

Birth: 22-Apr-1909 which is Thursday.

But the note says Tuesday.
This could be possible if the birth is one month before i.e., Chaitra 23-Mar-1909

Death: 20-Aug-1929

ગુણિયલ ગુણો ગુણવાનના જે ઝગમગી જગમાં રહ્યા;
મીઠા મધુરા એ ગુણો કો' કેમ કરી જાયે કહ્યા.
જેનાં મધુરાં વાક્ય સુણીને જાગતી જ્યોતિ હૃદે;
તો હૃદયમાંથી ભ્રાંતિ ભ્રમની, તાડતી સદ્‌વાણી જે.

એવાં મીઠાં સુવાક્યની સુવાસ ભૂલાતી નથી;
એ વ્હાલમાં થઈ મગ્ન મનડું દોડતું ત્યાં પ્રેમથી.
અટકાવતા મુંઝાવતા કંટક કદી મુજને ઘણા;
ના અટકતું ચાલ્યું જતું ના વાસ ભૂલાતી જરા.

(મિત્ર) સં. ૧૯૮૩, મા. સુદ ૧૪, શનિવાર,
તા. ૧૮-૧૨-૨૬ (કરાંચી.)

realpatidar.com

realpatidar.com

પાટીદાર સૌરભ - માર્ચ-૨૦૧૧

જ્ઞાતિરત્ન

જ્ઞાતિના પ્રથમ મેટ્રીક્યુલેટ અને ક્રાંતિકારી કવિ

દાનાભાઈ અરજણ જાદવાણી

ચંદુલાલ ભવાનજી નાકરાણી ❖ અરૂણ હંસરાજ નાકરાણી

આજથી ૮૩ વર્ષ પહેલાં જ્યારે આપણી સમગ્ર જ્ઞાતિ પીરાણાના અર્ધદગ્ધ પંથમાં સપડાયેલી હતી અને સૈયદો-કાકાઓના જૂલ્મી વહીવટની એડી નીચે ગુલામી દશામાં સબડતી હતી ત્યારે કચ્છ રવાપરના જાદવાણી પરિવારના દાનાભાઈ નામના યુવાને કરાંચીમાં મેટ્રીકયુલેટની પરીક્ષા પાસ કરી કેળવણી ક્ષેત્રે તો ક્રાંતિના મંડાણ કર્યા જ પણ સાથો સાથ સાહિત્યીક ક્ષેત્રે ડગ માંડી ધાર્મિક અને સામાજિક બદી સામે બંડ પોકારતા કાવ્યો રચી જ્ઞાતિને જાગૃત કરવાનું બ્યૂગલ ફૂંક્યું હતું...

સમાજના પ્રથમ મેટ્રીકયુલેટ એવા દાનાભાઈએ ૧૭ વર્ષની નાની ઉંમરથી જ કાવ્યો લખવાની શરૂઆત કરી દીધેલી. તેમના પ્રકાશિત અને અપ્રકાશિત કાવ્યોમાં આપણી જ્ઞાતિની તે વખતની ગુલામી મનોદશા અને ધાર્મિક અધોગતિનું પ્રતિબિંબ સચોટ રીતે ઝીલાયું છે.

સમાજની કમનસીબી છે કે જ્ઞાતિનો આવો પ્રતિભાસંપન્ન તેજસ્વી તારલો માત્ર ૨૦ વર્ષની ઉંમરે અચાનક ખરી પડતાં જે શૂન્યવકાશ સર્જાયો તે આજ દિન સુધી પૂરો થઈ શક્યો નથી. કવિ કલાપીની જેમ કવિ દાનાભાઈનું નામ પણ સમાજમાં અમર થઈ ગયું...

પાટીદાર સૌરભના ૨૦મા વર્ષના પ્રવેશ નિમિત્તે સાહિત્યરત્ન દાનાભાઈ જાદવાણીને આ વિશેષ લેખ દ્વારા અમે હૃદયપૂર્વકની ભાવાંજલિ અર્પીત કરીએ છીએ... ઈતિહાસના વણ લખાયેલા આ તેજસ્વી પ્રકરણને ઉજાગર કરવામાં નિમિત્ત બનનાર રવાપરના જ મુંબઈ રહેતા શ્રી સી.બી. નાકરાણી અને અરૂણ નાકરાણીનો પણ ખૂબ ખૂબ આભાર...

- તંત્રી

❖❖

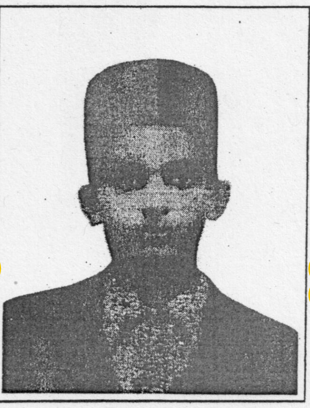

જ્ઞાતિના પ્રથમ મેટ્રીક્યુલેટ અને ક્રાંતિકારી કવિ દાનાભાઈ જાદવાણી

થોડા દિવસ પહેલાં જ આપણે સમાજનો સુવર્ણ જયંતિ મહોત્સવ ખૂબ જ ધામધૂમથી ઉજવ્યો. પ્રતિભા શોધ સમિતિ દ્વારા સમાજમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં જેમણે વિશિષ્ટ સિદ્ધિ હાંસલ કરેલ હતી, તેમનું ઉચિત સન્માન કરવામાં આવેલ તથા ઈતિહાસવિદ્ સમિતિ દ્વારા પ્રસિદ્ધ થયેલ "કચ્છના કડવા પાટીદારોના ઈતિહાસ"માં તેમનો યોગ્ય ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો. વિશિષ્ટ સિદ્ધિ હાંસલ કરનાર તથા સમાજ માટે ભોગ આપનાર વ્યક્તિની કદર થવી જોઈએ અને ઈતિહાસમાં નોંધ હોવાથી ભવિષ્યની પેઢી તેમાંથી પ્રેરણા લઈ શકે.

પરંતુ આપણા સમાજની ભારતભરમાં પથરાયેલ વિશાળ વસ્તીને કારણે સ્વાભાવિક છે કે અમુક વિશિષ્ટ વ્યક્તિત્વનો ઉલ્લેખ કરવાનો રહી ગયો હોઈ શકે. સમયે સમયે આવા વિરલ વ્યક્તિત્વને જ્ઞાતિના મુખપત્રો ઉજાગર કરતાં રહે તો આપણી યુવા પેઢી આપણા ઈતિહાસથી વાકેફ રહે. આવી એક વિરલ વ્યક્તિ, જે આપણા સમાજના પ્રથમ મેટ્રીક્યુલેટ તો હતા જ, પણ ક્રાંતિકારી વિચાર ધરાવનાર કવિ પણ હતા. જે સિતારો ફક્ત ૨૦ વર્ષની વયે ખરી પડ્યો. એમાંથી યુવા પેઢી શું પ્રેરણા લઈ શકે? આ સવાલ જરૂર ઉપસ્થિત થાય. આટલી નાની ઉંમરમાં જેની તબિયતની અંગત પૂછા કરવા મહાકવિ શ્રી કરશનદાસ માણેક જેવી વ્યક્તિઓ આવે અને ૨૦ વરસે સ્વર્ગવાસ થયા બાદ તેમનું જીવન ચરિત્ર અને કાવ્ય રચનાઓનો સંગ્રહ તેમના મિત્ર એવા શ્રી પુંજાભાઈ ખેતસિંહભાઈ "યુવક ઉદ્ગાર અને ભાતૃભાવ"માં છપાવી પ્રકાશીત કરે એજ દર્શાવે છે કે આ કોઈ સામાન્ય વ્યક્તિ નહોતી. આવા વિરલ વ્યક્તિ સ્વ. શ્રી દાનાભાઈ અરજણ જાદવાણી - રવાપરવાળા (કરાંચી) વિશે અમે પોતે થોડું ઘણું પહેલેથી જાણતા હતા પણ શ્રી પુંજાભાઈ ખેતસિંહભાઈ પટેલ દ્વારા પ્રકાશિત "યુવકના ઉદ્ગાર અને ભાતૃભાવ" પુસ્તક હાથમાં આવ્યા પછી સ્વ. શ્રી દાનાભાઈ વિશે આધારભૂત માહિતી મળતાં આ પ્રેરણામૂર્તિનું જીવંનચરિત્ર સમાજ સમક્ષ રજુ કરવાની પ્રેરણા થઈ.

શિક્ષિત વર્ગનાં આદિ એવા શ્રી સ્વ. દાનાભાઈએ મેટ્રીકની પરીક્ષા સંવત ૧૯૮૫ (ઈ.સ. ૧૯૨૯)માં પાસ કરેલ. એ સમય એવો હતો જ્યારે આપણી સમાજ ગરીબી, નિરક્ષરતા અને અંધશ્રદ્ધા જેવા અંધકારમાં સબડતી હતી. છોકરાઓને ભણાવવા ન જોઈએ એવી દઢ માન્યતા પ્રચલિત કરવામાં આવી હતી, તે વખતે સગાંના અને મિત્રોના સહકાર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n4/mode/1up

realpatidar.com

દ્વારા મેટ્રીક પાસ કરવી એ સિદ્ધિ જ ગણાય. ભણવામાં હોંશિયાર હતા જ સાથે સાથે સ્વભાવે અતિ નમ્ર અને મૃદુભાષી હતા. માતા-પિતા પ્રત્યે તેમને અથાગ આદર હતો. તેઓ હંમેશા યુવકોને ભણતરની પ્રેરણા આપતા.

તેમને સાહિત્યમાં વિશેષ રૂચિ હતી. જાણીને આશ્ચર્ય થશે કે તેમણે તેમના ૧૭મા વર્ષથી કાવ્યો લખવાની શરૂઆત કરેલ. સાહિત્યમાં રૂચિ લેવાને કારણે ગુજરાતી ભાષાના સુપ્રસિદ્ધ કવિ શ્રી કરશનદાસ માણેક તેમના ગુરુ મિત્ર હતા. તેમના કાવ્યો સમાજ પ્રત્યેની લાગણીને લક્ષમાં રાખીને લખાયેલ હતાં. પોતે સુધારાવાદી હોવાથી યુવકોને પ્રેરણા મળે તેવા કાવ્યો પણ લખેલ. સંસ્કૃતના અભ્યાસુ હતા. તેમણે શીખેલા શ્લોકોનું ભાષાંતર કરેલ. કાવ્યો લખવા ઉપરાંત તેઓ અચ્છા ચિત્રકાર હતા. તેમણે તૈયાર કરેલ ભીંત ચિંત્રો જે રવાપરમાં હતા. તેને અમોએ પણ જોયેલ છે. તે વખતમાં થતાં બાળવિવાહના વિરોધી હતા. સાચા રાષ્ટ્રપ્રેમી હોવાને નાતે ગાંધીજીના સિદ્ધાંતના અનન્ય ભક્ત બન્યા હતા. તેથી જ તેમણે વિદેશી કપડાં ત્યાગી ખાદી ધારણ કરેલ. બીજા જ્ઞાતિભાઈઓને પણ ખાદી પહેરવાનો આગ્રહ રાખતા. આ બધી સિદ્ધિઓ એમણે ફક્ત વીસ વર્ષના ટૂંકા જીવનમાં પ્રાપ્ત કરેલી હતી. તેમના એકવીસમાં વર્ષે થયેલ સ્વર્ગવાસને કારણે સમાજના ઉદ્ધાર માટે તેમણે જે સ્વપ્નો જોયેલ તે અધૂરાં રહી ગયા.

ઉપરોક્ત પુસ્તક 'યુવકના ઉદ્‌ગાર અને ભાતૃભાવ'માં તેમનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર લખાયેલ છે અને તે સાથે તેમણે લખેલ કાવ્યો અને તેમના પર લખાયેલ કાવ્યોનો સંગ્રહ છે. તો તેમનું જીવન ચરિત્ર જાણીએ તેમના પરમ મિત્રના શબ્દોમાં જ જેથી કોઈ કલ્પના કે અતિશયોક્તિને અવકાશ ન રહે.

પરંતુ તે અગાઉ એમનાં ધર્મપત્નિ ગોમતીબાના બાબતમાં થોડું જાણીએ. પૂ. ગોમતીબા ગામ ખીરસરા (નેત્રા)નાં ભાવાણી પરિવારના સુપુત્રી હતાં. લગ્ન બાળલગ્ન હતાં. તેમને એક પુત્રી હતી. જેનું આઠ માસની વયે જ અવસાન થયેલ. ત્યારબાદ તરત જ સ્વ. શ્રી દાનાભાઈનો સ્વર્ગવાસ થયો. તે વખતે ગોમતીબાની નાની ઉંમર અને કોઈ સંતાન ન હોવાથી આપણી સમાજની પ્રણાલિકા મુજબ પુનઃ લગ્ન કરી શક્યાં હોત. પણ પૂ. દાનાભાઈ જેવા સદ્‌ગુણ સંપન્ન યુવાન પુત્ર ગુમાવ્યાનો શોક તેમના માતા-પિતા એકલાં રહી સહન નહીં કરી શકે (પૂ. દાનાભાઈના કોઈ ભાઈ કે બહેન ન હતાં.) એમ સમજી તેમણે પુનઃલગ્ન ન કરતા જ્યાં સુધી સાસુ-સસરા જીવતા હતા ત્યાં સુધી પુત્ર બની ખૂબ ખૂબ સેવા કરી. સાસુ-સસરાના અવસાન બાદ રવાપરમાં જ રહેતા હતા. સેવાભાવી હોવાને કારણે જેમને સેવાની જરૂર પડેતો તરત દોડી જતાં. તેમની આજીવન તપસ્યાને કારણે રવાપરવાસીઓ તેમને ખૂબ જ માનથી જોતા હતા.

ગોમતીબાનું જીવન સ્વાવલંબી હતું. શરૂઆતમાં સંચા દ્વારા સેવ વણીને અને ત્યારબાદ ખેતી કરી પરિવારનો જીવન નિર્વાહ ચલાવતાં હતાં. છેલ્લે તબિયત બગડતાં તેમના ભાઈને ત્યાં દહેગામ રહેવા ગયેલ અને ત્યાં જ અંદાજે ૭૯ વર્ષની વયે ઈ.સ. ૧૯૯૦માં તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો. તેમના સ્વર્ગવાસ બાદ તેમની જે કંઈ બચત (રૂા. ૩૩,૩૩૩/-) હતી તે તેમની ભાવનાને અનુરૂપ કન્યા છાત્રાલયને અર્પણ કરેલ. તેમનું જે રવાપરમાં ઘર હતું તેને રવાપર લક્ષ્મીનારાયણ સમાજને અર્પણ કરેલ. ધન્ય છે એ બન્ને પતિ-પત્નીને. બંનેને અમારા અતિ નમ્રભાવે કોટી કોટી વંદન.

હવે વિગતવાર પરિચય તરીકે પૂ.સ્વ. શ્રી દાનાભાઈનો એમના એક મિત્રના શબ્દોમાં જ તેમણે લખેલ જીવનચરિત્ર અને કાવ્યો દ્વારા આપેલ શ્રધ્ધાંજલિ દ્વારા.

ઉત્સાહી યુવક મિત્ર દાનાનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

~~દુનિયામાં જેમનાં જીવન ઉજ્જવળ છે~~...

❖❖

ઉત્સાહીયુવક મિત્ર દાનાનું સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર

■ પુંજાભાઈ ખેતસીભાઈ

દુનિયામાં જેમના જીવન ઉજ્જવળ છે, તેઓ જ ઉચ્ચ પદને પામે છે. માટે એવા જીવન દુનિયામાં છુપાં ન રહેવા જોઈએ. એવા જીવનનો ઈતિહાસ ભાવી પ્રજાનું આદર્શ જીવન ઘડે છે. આજ સુધી એક બીજાનું જીવન ઘડવા સારું ઘણા ઈતિહાસ લખાયા છે અને ભવિષ્યમાં લખાતા જ રહેવાના. જીવન એટલે વિલાસ, ખાનપાન, ખટપટ, ઝઘડાઓ નહિ, પણ ભવિષ્યનો માર્ગ ઘડવાનું મુખ્ય સાધન. ઉચ્ચતા, મૃદુતા, સત્ય આદિ. કોઈપણ વ્યક્તિના જીવનમાં કંઈપણ સદ્‌ગુણોની અધિકતા હોય તો તે કાં તો તેના આસપાસના અનુકૂળ વાતાવરણને આભારી હોય, યા તો ઉચ્ચ જીવન ચરિત્રોના ચિંતનના પરિણામરૂપ હોય અથવા અમુક અંશે માતા પિતાનો વારસો પણ હોય. અનુભવી નેતાઓના અને દ્રવ્યવાનોના જીવન ચરિત્રો ઘણા લખાયા છે પણ જ્ઞાતિ અને દેશની ઉન્નતિ સાધવા માટે નવયુવાનના હૃદયમાં ઉદ્‌ભવેલો અવનવો ભાવ જાણવાની અત્રે તો આવશ્યકતા છે. માટે તેવા પરમ પૂજ્ય પાટીદાર જ્ઞાતિના રત્ન દાનાભાઈ અરજણનું જીવન અત્રે આલેખીએ છીએ.

બાળપણ

દાનાભાઈનો જન્મ પૂજ્ય શીલવંતા બહેન કેશરબાઈને પેટે ૧૯૬૫ના વૈશાખ સુદ-૩ (અક્ષય તૃતીયા, અખાત્રીજ) મંગળવારનો કરાંચીમાં થયો. નાનપણથી જ તેનામાં શાંતિ, મૃદુતા, સત્ય અને વિનયશીલતા તેમજ પરોપકારવૃત્તિ હતી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n5/mode/1up

realpatidar.com

પ્રભુને વિનંતી

ગઝલ

પ્રભુ ! અમ વાડીમાં ક્યારે ફળો અમૃતતણાં ફળશે;
સળગતા દંભ દાવાનળ કહો કેવી રીતે ટળશે?
ભમ્યા બહુ ભૂલથી ભારી ન જોયું સત્ય નિહાળી;
હવે એ ભૂલ ભ્રમવાળી કહો કેવી રીતે ટળશે?
વિત્યાં બહુ વર્ષ વિશ્વાસે પ્રપંચી પંથ પર ચાલી,
હવે એ દંભને છેદી પ્રભુ ! સન્માર્ગ ક્યાં મળશે?
સમજ નહીં સત્યની આવી ન સમજ્યા ભેદ ભાવિના
સમજ સાચીતણા સ્વર તે હવે ક્યારે ઉરે મળશે?
રિવાજો બાળ લગ્નોના ખરેખર ત્રાસદાયક જે;
સદા એ માંદલા રહીને બિચારાં ક્યાં લગી ગળશે?
ટળે જો કોમની ભ્રાંતી મળે દિર્ઘાયુને શાંતિ;
સુકોમળ બાળની હોળી હજી એ ક્યાં લગી બળશે?
કથ્યું આ દુ:ખ બાળકનું નથી આ જીભથી જાતું;
અતિશે સુખ તો થાશે રૂઢી જો રાખમાં ભળશે.
સદા આરોગ્ય આનંદે રહેશે બાળ જ્ઞાતિના;
વચન "દાના" તણું ક્યારે પ્રભુ ! પ્યારા કહો ફળશે.

■ દાનાભાઈ જાદવાણી
સાં. ૧૯૮૨

શાં. ૧૯૭૨ થી પહેલી સુધી કરાંચીમાં દાનોભાઈ ભણ્યા. અરજણભાઈની માતુશ્રી ભાણબાઈનો દાનાપર પૌત્ર પ્રેમ બહુ હોવાથી નવ વરસ પછી નાનેથી મોટો કરી ગુજરાતી બીજીથી ચોથી ચોપડી સુધી કચ્છ રવાપુરમાં જ ભણાવ્યો.

સ્વધર્મનો પ્રેમ

શાં. ૧૯૭૯માં કરાંચીમાં પાંચમી ગુજરાતી અને પહેલી ઈંગ્લીશનો અભ્યાસ મીશન સ્કુલમાં શરૂ કર્યો. ત્યાં સનાતન ધર્મની દઢતા માટે નીચેનો બનાવ આપણને સચોટ ખાત્રી આપે છે. સી.એમ.એસ. હાઈસ્કૂલમાં અભ્યાસ કરતાં એક હોંશિયાર છોકરા તરીકે પ્રસિદ્ધિમાં આવી માસ્તરોનો પ્રેમ બહુજ મેળવ્યો. સર્વ સાથે મળતાપણું કોઈને માઠું લાગે તેવું ન બોલવાની ટેવ અને બહુ જ વિચાર પૂર્વક તેમજ સત્યથી વાતો કરવાનો તેમનો આગ્રહ. કલાસના વિદ્યાર્થીઓ બહુ મશ્કરી કરતા પણ તેમાં તે લક્ષ આપતા જ નહીં. એ રીતે અંગ્રેજીનો છ ધોરણ સુધી અભ્યાસ કર્યો. પછી દાનાએ સ્કુલના પ્રિન્સીપાલને નમ્રતાથી કહ્યું કે "અહીં અમને ખ્રીસ્તી ધર્મનો વિષય ભણાવાય છે, તે અમારા માટે નકામો છે. જેથી હમણા અમને અમારા જ ધર્મનું શિક્ષણ મળવું જોઈએ." જવાબ મળ્યો કે, "સ્કુલમાં રહેવાની જો ઈચ્છા હોય તો અહિંના કાયદા મુજબ વર્તવું જોઈએ, નહીં તો સ્કુલ છોડી દ્યો." પછી દાનાએ પ્રિન્સીપાલ અને માસ્તરનો ડર મુકી કહ્યું કે, "ત્યારે મને સર્ટીફિકેટ આપો" પછી ત્યાંથી સર્ટીફીકેટ લઈ દાનો અને તેના પાંચ છ વિદ્યાર્થી મિત્રોએ બીજી શાળામાં અભ્યાસ શરૂ કર્યો.

સાહિત્ય તરફ દૃષ્ટિ

મીશન સ્કુલમાં ચોથી ઈંગ્લીશ સાથે સંસ્કૃત લીધું. એ અરસામાં કરશનદાસ ન. માણેક આદિ મિત્રોએ મળી "ગુજરાત કુમાર સંઘ" સ્થાપી. વિદ્યાર્થીઓમાં ધર્મ અને રાષ્ટ્રહિત માટે ઉચ્ચ વિચારો કેળવવા શરૂ કર્યા હતા. એ સંઘમાં દાનોભાઈ સભ્ય બન્યા પછી અનેક સાહિત્યનાં પુસ્તકો અવલોક્યાં અને લાયબ્રેરીઓ તેમજ ધર્મ વિષયક સભાઓમાં હાજરી આપતા તેમજ સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓના પરિચયમાં બહુ આવતા.

હિત સ્નેહીઓ

દાનોભાઈ જયારે ચોથી ઈંગ્લીશ ભણતા હતા ત્યારે અરજણભાઈને થયું કે, મારે દાનાને વધારે ભણાવવો છે, પણ મારી પાસે છુટથી પૈસા ખરચી શકાય તેટલા નથી. એ વાત નખત્રાણના રામજી શોમજી ભગત તથા તેમના પુત્ર વેલજી રામજી પાસે કરી. તેથી પિતા પુત્રે મળીને અરજણભાઈને બનતી મદદ આપવાનું કહ્યું અને વેલજીભાઈ, દાનાને નાનોભાઈ જાણતા હતા તેમજ ગુજરાતમાંથી દાના સારું ફી મંગાવી દેવાની બહુ કોશીષ કરેલી હતી. તેમજ પોતે પણ વખતો વખત મદદ આપતા રહ્યા હતા અને આપણા સૌ બંધુ, બહેનો જાણે છે કે દાનો, વેલજીભાઈના ઘરના સર્વ માણસોની સાચી પ્રીતિ મેળવનાર તેઓનું સંતાન હતું. એ રીતે દાનાભાઈનો અભ્યાસ આગળ વધ્યો તે માટે વેલજીભાઈના જીવનભર રૂણી રહ્યાની દાનાની સાચી ભાવના હતી.

તેમજ દાનાના કાકાઈ મામા લાલજીભાઈ શોમજી નાકરાણી રવાપુરવાળા, દાનાને વિદ્યાભ્યાસ વધારવા માટે બનતી મદદ આપતા અને એજ ઈચ્છતા કે "અમારો ભાણેજ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરી આગળ વધશે તો, તેની અને તેમનાં માવિત્રોની તથા અમારી પણ શોભા

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n6/mode/1up

1930 -Various Documents on Danabhai Arjanbhai Jadvani (366)

realpatidar.com

૭

દિવ્ય સ્વર

હરિગીત

મમ જ્ઞાતિ સરિતાના પ્રવાહો ભિન્ન ભ્રાન્તે જે થયા;
અજ્ઞાન ખડકોએ કરી જુદા પડી જાયે વહ્યા.
જુદા પડેલાં વ્હેણ તે શું? એક મહાનદ ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે ! સૌ થશે એ સૌ થશે.

જ્ઞાતિ મહીં વ્હેમો તણી ભીંતો વચ્ચે બંધાઈ જે;
લોખંડ સમ લાગે ભલે તોયે નક્કી તૂટી જશે.
પણ શુદ્ધિના ચક્કર મહીં ચચરાઈ ચૂરણ ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે ! સૌ થશે એ સૌ થશે.

કુસંપ કુખમાં કોમન મુજ આજે પડી કચરાય છે;
વળી દ્વેષને દુઃખ કલેશ કંટકમાં પડી ચચરાય છે.
દુઃખમંય ગતિ જ્ઞાતિ તણી સુખ શાંતિમય શું ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે ! સૌ થશે એ સૌ થશે.

ક્યારે થશે એ બધું હું ઉચરું સ્વર સ્થાનમાં;
પ્રત્યુત્તરે પણ "સૌ થશે નવયુવકો ઉદ્યાનમાં".
ઓ પ્રાણ પુરણ જ્ઞાતિના નવયુવકો ઉઠો હવે;
તમ જીંદગીમાં જ્ઞાતિ જ્યોતિને જગાડો આ સમે.

■ દાનાભાઈ જાદવાણી

સાં. ૧૯૮૩ જેઠ સુદ-૧૦ ગુરુવાર

વધશે."

હૃદયની દૃઢતા

સાઈમન કમીશનના કરાંચીમાં આવવાને આગલે દિવસે ન્યુ હાઈસ્કુલના પ્રિન્સીપાલે સર્વ છોકરાઓને કહ્યું કે "સવારે હડતાલ છે. પણ તમારે સ્કૂલમાં આવવાનું છે." પછી પોતાની કલાસમાં ભણતા ચાર વિદ્યાર્થીઓએ સ્કુલ બહાર ભેગા મળી નક્કી કર્યું કે, "માતૃભૂમિની સ્વતંત્રતા મેળવવા માટે સવારે હડતાલ છે, તેમજ જબ્બર સભા ભરાવાની છે તેમાં આપણે બનતો ભાગ લેવો." એ વાતને પાંચ મિત્રોએ નક્કી કરી. પછી સવાર થતાં દાના સિવાયના બીજા સાથીઓ સ્કુલે ગયા. તેઓએ કરેલ સલાહની પ્રિન્સીપાલને ખબર પડતાં ધમકાવ્યા તેથી છોકરાઓએ પોતાના ઉમંગી વિચાર મનમાંજ માંડી વાળ્યા. દાનોભાઈ તે દિવસે સ્કૂલે ન ગયા. જ્યારે બીજે દિવસે ગયા ત્યારે પ્રિન્સીપાલે કહ્યું કે "તમે ગઈ કાલે સ્કૂલે નોતા આવ્યા તેથી તમે હવે બીજી સ્કુલમાં જાઓ" પછી દાનાએ સર્ટીફિકેટ માગી ત્યારે પ્રિ. કહ્યું કે "તમારા પિતાને સવારે લઈ આવો અને સર્ટીફિકેટ લઈ જાઓ" પછી દાનોભાઈ બીજે દિવસે પોતાના પિતા સાથે સ્કુલમાં ગયા. ત્યાં પ્રિન્સીપાલે અરજણભાઈને કહ્યું કે "દાનો સર્ટીફિકેટ માગે છે, તેમાં તમારો શું વિચાર છે." અરજભાઈએ જવાબ આપ્યો કે "મને એમાં કંઈ પણ ખબર ન પડે, એ દાનો જાણે, જેમ એ કહે તેમ કરી આપો. પછી પ્રિ. એક ચીઠી લખી દાનાને આપી ને પ્રિન્સીપાલે અરજણભાઈને ઉમંગથી કહ્યું કે "મેં દાનાને આટલે સુધી તાવ્યો છે. તેમાં મને જોવાનું એજ હતું કે, દાનો કેટલા બળવાન હૃદયનો છે. આજ ઉગથી યુવાન વયમાં દાનાની અડગ આત્મશ્રદ્ધાની જબ્બર હિંમત જોઈને હું ખુશી થયો છું."

જ્ઞાતિ સુધારાની લગન અને કાવ્ય રચના

દાનોભાઈ ત્રીજી ઈંગ્લીશનો શાં. ૧૯૮૧માં અભ્યાસ કરતા હતા ત્યારે મારો અને દાનાનો સંબંધ બંધાયો. તે વખતે મારા હાથમાં યુવકના ઉદ્ગારના પહેલા પુષ્પનું લખાણ હતું. એક દિવસે દાનાભાઈએ મને લખાણ વિશે પૂછયું, ત્યારે મેં મારા વિચારની સર્વ વાત કહી. (ત્યારે રામજી પચાણ પણ દાનાભાઈ સાથે હતા.) એ વાત સાંભળતાં દાનાભાઈએ મને કહ્યું કે, "તમે ગુજરાતી બે ચોપડી ભણેલ છો. છતાં આટલું બધું કાર્ય કરવા તૈયાર થયા છો. અને નારાયણજીભાઈ તથા રતનશીભાઈ તથા શીવજી કાનજી તથા હરજી લધા આદિ ભાઈઓ જ્ઞાતિ ઉદય માટે સત્ય સિદ્ધાંતના ઉમંગી વિચાર જ્ઞાતિ સમક્ષ રાખે છે. જેથી હું તો ગુજરાતી, ઈંગ્લીશ અને સંસ્કૃત ભણેલ છું, ભણું છું. માટે એ કાર્ય કરવાનો પૂર્ણ અધિકારી બની જ્ઞાતિ સુધારા માટે મારી ફર્જ અવશ્ય બજાવીશ." પછી દાનોભાઈ ફુરસદના સમયે રાત્રે તથા દિવસે મારા સાથે જ રહેતા. તે વખતે અમો "પાટીદાર યુવક મંડળ લાયબ્રેરીમાં" બેસતા. ત્યારે પહેલું, પુષ્પ છપાઈ રહેવા આવ્યું હતું.

ત્યારથી જ દાનાભાઈએ કવિતાઓ લખવાની શરૂઆત કરી. જ્યારે કવિતાઓ લખતા ત્યારે એ કવિતાઓ મને વંચાવતા અને કહેતા કે "ભાઈ ! આજ આ કવિતા બનાવી છે." હું વાંચીને કહેતો કે, મિત્ર ! તમો થોડા જ દિવસોમાં આવી સારી કવિતાઓ બનાવો છો, તેથી કરી તમો આગળ જતાં કાવ્યો દ્વારા બહુ જ જ્ઞાતિ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n7/mode/1up

realpatidar.com

હિતનું કાર્ય કરી શકશો. એ વચનોના ઉત્સાહથી દાનાભાઈએ જે કાર્ય જ્ઞાતિ અને સમાજના હિત માટે કર્યું છે. એ ઉત્સાહી હૃદયમાંથી આદર્શભાવ પ્રગટ થયા છે. તે જોવાથી આપને નિશ્ચય થશે.

સાહિત્ય પ્રેમ

દાનાભાઈનું સાહિત્ય અવલોકવા તરફ બહુજ ધ્યાન હોવાથી અનુકુળ પડતું સાહિત્ય હંમેશાં મળતું રહ્યું હતું. તેઓ શ્રી જૈન મિત્ર મંડળ લાયબ્રેરીના અને "ગુજરાત કુમાર સંઘ"ના મેમ્બર હતા. ત્યાંથી અનુભવ વધારવા માટે પુસ્તકો લઈ વાંચતા. તેમાં પણ કાવ્યના ગ્રંથો જોવાનો તેમને બહુ જ ઉમંગ હતો.

દાનાભાઈએ મને કહ્યું કે આપણી પાસે પિંગળ હોય તો તેને જાણી માપસર કવિતાઓ બનાવી શકીએ. જેથી પિંગળ મેળવવાની તપાસ કરીએ. મેં કહ્યું કે આપણે મિત્ર મૌજીશોની મહાજનને પુછી જોઈએ, તેઓ આપણને પિંગળ મેળવી આપશે. પછી મૌજીભાઈએ મુંબઈથી રણ-પિંગળ મંગાવી આપ્યું. મૌજીભાઈએ અમુક છંદોના ગણ, તાલ અને માત્રાઓના માપ દાનાભાઈએ સમજાવ્યા. પછી જે કવિતાઓ બનાવી તે મિત્ર મૌજીને બતાવેલ હતી.

શાં. ૧૯૮૫ના ચૈત્ર માસમાં મેટ્રીક ભણી રહ્યા પછી શરીર સાજું ન હોવાથી દાનોભાઈ તેના મામા નાનજી તથા લાલજી અને રામજી સાથે હવા બદલ માટે કચ્છ ગયા અને મામાઓને ત્યાં જ જમતા હતા. પાછળથી અરજણભાઈએ લખ્યું કે "તારાથી બની શકે તેવી નોકરી દેશમાં હોય" તો તપાસ રાખજે. પછી દાનાએ માંડવીની પોસ્ટ ઓફીસમાં બનતી તપાસ કરી પણ ત્યાં માણસની જરૂર ન હોવાથી પાછા રવાપર ગયા. ત્યાંથી છ ગાઉ છેટે દયાપર ગામ છે, ત્યાં કામ પ્રસંગે ગયા. લખપતના શેઠ હંસરાજ ટલુ ઠક્કરે ગામ દયાપરના મફત છોકરા ભણાવવા માટે નિશાળ બંધાવી આપેલ છે, તેમાં માસ્તરની જરૂર હોવાથી દાનાએ શેઠ પાસે રૂબરૂ વાતચીત કરી. ત્યાં કચ્છી કોરી ૪૫ અને ત્રણ કોરી ઘરભાડું એમ કુલ કોરી ૪૮ના પગારે માસ્તરની જગ્યા શાં. ૧૯૮૬ના કારતક માસથી કરવાની મળી. તેમાં દાનાએ માવિત્રોની સહાનુભૂતિ લેવાનો કરાંચી પત્ર લખ્યો. અરજણભાઈએ પાછો જવાબ મૂક્યો કે તારી નજરમાં જેમ સારું જણાય તેમ કરજે. તારી તબિયત ઠીક હોય તો કરાંચી આવજે અને દિવાળીથી પહેલાં તમે બંને જણાં દેશમાં જજો. (દાનાભાઈને બાળલગ્નનો અનુભવ નાનપણથી જ થયો હતો તેથી બાળલગ્નના તો ખાસ કરીને વિરોધી જ હતા.)

એક અવાજ

હરિગીત

જો મિત્ર ! આપણા જ્ઞાતિની કેવી દશા છે આજની !
વિદ્યા નથી લક્ષ્મી નથી ને સંપ તો કાંયે નથી
અજ્ઞાન છે અંધેર છે વળી ઝેર છે ને વેર છે !!
રીત રિવાજો દુષ્ટથી વરતાય કાળો કેર છે !
આ છે છતાં એ છે પણાંની જ્ઞાતિ જનને ભાન ક્યાં?
એ છે ભયંકર રોગ પણ એ રોગની તો સાન ક્યાં?
જ્ઞાતિ જનોમાં રોગની પીડાતણી પિછાન ક્યાં?
શું રોગ છે એ રોગ કેરી ઔષધિની જાણ ક્યાં?

■ દાનાભાઈ જાદવાણી

સાં ૧૯૮૫ અષાઢ સુદ-૧૫ રવિવાર

દાનોભાઈ દેશમાં પોતાના સગાંસંબંધીઓને મળવા માટે પાંચ છ ગામ ફર્યા, તેમાંથી નવી નવી બહુ વાતો અનુભવી હતી. મિત્રો સાથે અથવા પોતે એકલા ગામમાં અને વાડીઓમાં ફરતા ત્યાં પુસ્તક સાથે જ રાખતા, તે એટલે સુધી કે સુઈ રહેતા છતાં પુસ્તક બાજુમાં અથવા છાતી પર પડ્યું રહે. જેટલા સાહિત્યના શોખીન હતા, તેટલા જ તે ચિત્રકળાના ઉમંગી હતા. મીશન સ્કુલમાં ડ્રોઈંગની પરિક્ષામાં પહેલે નંબરે પાસ થયેલ અને બે વખત ઈનામો મળેલા. ચિત્ર કાર્યની બહુ જ હોંશ હોવાથી ગામ રવાપરના જ્યોતિર્ધામની ભીંતો ઉપર કારીગરીનો નમુનો ખીમજીભાઈ સાથે મળીને આળેખ્યો છે.

સિદ્ધાંતનો નિશ્ચય

દાનાભાઈને સ્કુલના વખતથી કરીને સનાતન ધર્મ પ્રત્યેનો પ્રેમ દિવસાનુદિવસ વધ્યે જતો હતો. આપણા એક જ્ઞાતિ ભાઈએ રવાપરમાં પોતાની વાડીએ દાનાને કહ્યું કે "તું પીરાણા પંથને માનતો નથી જેથી બહુ ભણ્યો પણ બરાબર લેને (માર્ગે) ન ચડ્યો." દાનાએ તેને પોતાની સર્વે ભાવનાની શાંતિથી વાત સમજાવી અને કહ્યું કે "મને તમે ઠીક અથવા અઠીક કહેશો પણ હું તો સત્ય સિદ્ધાંતોને બુદ્ધિપૂર્વક માનું છું. હવે હું મારા જીવનમાં એ પાખંડોને ગ્રહણ ન જ કરી શકું." એ વીરતાથી તેમજ ધીરતાથી પોતાના અંતરથી ધારેલા કાર્યના અડગપણાનો પૂછનાર ભાઈને સરળ જવાબ આપ્યો. છતાં સામેના ભાઈએ કહ્યું કે, "દાના ! વધારે ન બોલ ! નહીં તો તને હું લપડ (તમાચો) મારીશ." દાનાએ કહ્યું કે "લપડ મારવી હોય તો એક નહીં પણ બે મારી લ્યો, પણ અસત્યનો સત્યપણેથી મારાથી તો સ્વીકાર નહિ જ થાય."

realpatidar.com

realpatidar.com

અમર આશા

પછી અષાઢ માસમાં દાનોભાઈ કરાંચી આવ્યા, ત્યારે પોતે શીખેલા સંસ્કૃત શ્લોકોનું કવિતારૂપે ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કર્યું અને તેથી પહેલાં શાં. ૧૯૮૪માં શ્લોકોનું ભાષાંતર કર્યું હતું. તેમજ બીજી કવિતાઓ લખીને તેના ઉચ્ચ ભાવ અમો મિત્રોને સંભળાવતા હતા. તે વખતે દાનોભાઈ સરસ્વતીચંદ્રના ત્રણ ભાગ વાંચી, ચોથો ભાગ વાંચતા હતા. અમો મિત્રોને પોતાના ઉમંગી ભાવનાથી કહ્યું કે, "હું જ્ઞાતિ સુધારા માટે આદર્શ ભાવનાથી એક નોવેલ લખીશ." ત્યારે અમોએ કહ્યું કે, ભાઈ ! તું લખીશ તો તારા કાર્યને દિપાવવા અમો અમારી બનતી ફરજ બજાવીશું. તે દિવસથી જ ઉત્સાહી મિત્રે લેખ લખવા શરૂ કર્યા, તે ખીમજીભાઈને તેમજ મને સાંજે બતાવ્યા. બીજે દિવસે આપણી જ્ઞાતિના ભાઈની આઠ માસની પુત્રીનું મરણ થતાં, દાનોભાઈ સ્મશાને ગયા. રસ્તામાં મુળજી શીવદાસ સાથે જ્ઞાતિ સુધારાની, સાહિત્ય અવલોકનની, સ્વધર્મ પ્રચારની, કવિતાઓ બનાવવાની રસમય વાતો કરી. રસ્તામાં દાનાના પગ ઉઘાડા હોવાથી ઠંડી લાગતાં બીજે દિવસે તાવ ચડી આવ્યો. વૈદ્યો, ડૉકટરોની અને હકીમની દવાઓ લીધી, છતાં તાવ વધતો જ ગયો. સગાં સંબંધી, મિત્રો દિવસમાં ત્રણચાર વખત જોવા આવે અને પુછતાં ત્યારે જવાબ આપતા કે, "હું સાંભળું થોડું છું, તાવ સીવાય બીજું કંઈ નથી." કરસનદાસ, માણેક અને બીજા મિત્રો દાનાને જોવા આવતા તેને પણ એટલો જ જવાબ. પછી શાં. ૧૯૮૫ના શ્રાવણ સુદી ૧૫ની અર્ધરાત્રીએ માવિત્રોનો, મિત્રોનો, પાડોશીઓનો અને જ્ઞાતિનો અહા ! સમસ્ત સમાજ અને દેશનો ઉગતો આશાવન્તો યુવાનવીર સૌના જોતજોતામાં પ્રભુના દિવ્યદ્વારે ચાલ્યો ગયો.

મિત્ર મુળજીનું અંતઃકરણ તો આજેય સ્મશાનના માર્ગે કરેલ વાતોનું પુનઃસ્મરણ કરીને કહે છે કે "મેટ્રીક ભણેલ અને અનુભવી તેમજ પ્રેમી, સર્વ સદ્‌ગુણો યુક્ત મિત્રનો જ્યારે ગાઢ પરિચય થયો ત્યારે તો વિખુટોએ થઈ ગયો ! આપણે ધારીએ છીએ એક અને થઈ જાય છે બીજું !!"

ઓ પરમપૂજ્ય પતિતપાવનુ જ્ઞાતિના ધર્મપ્રેમી ઉત્સાહી નવયુવાનો !! એ દિવ્યદ્વારે ગયેલ મિત્રના ચિંતવેલ વિચારોને જ્ઞાતિમાં પ્રચાર કરવાની તમારા શિરે આજ મોટી ફરજ છે. જેથી દાનાભાઈના અધુરા રહી ગયેલા લેખો પૂર્ણ કરી, જ્ઞાતિમાં પ્રચાર કરવા આજથી કમર કસજો. એજ મિત્ર દાનાની અમર આશા છે.

સ્મરણાંજલિ

દાનાભાઈના અંતઃકરણમાં સ્વજ્ઞાતિની ઉન્નતિ કરવાની, નીખાલશ પણે પ્રભુની ભક્તિ કરવાની સાચી લગન હતી. તેનું પ્રમાણ એ ઉત્સાહિ એ બનાવેલા કાવ્યો છે. તેમાં જે ઉંડા ભાવ ભર્યા છે તેના લક્ષમાં ઉંડાણમાં ઉતરતાં પાર આવતો નથી. પુષ્પ બીજામાં જે મિત્રના નામે કવિતાઓ છે તે દાનાભાઈની છે. આ પુષ્પમાં જે સંવત ૧૯૮૨નાં કાવ્યો છે તે મિત્ર મૌજી મહાજન પાસે શુદ્ધ કરાવીને દાનાભાઈએ મને આપેલા અને પોતાની ચોપડીમાં લખી રાખેલા હતા. તેમજ બીજા કાવ્યો શાં. ૧૯૮૪માં લખેલાં તે વખતે હું કચ્છમાં હતો. તે કાવ્યો ચોપડીમાં લખી રાખેલાં છે તેમાંથી થોડાંક કાવ્યો આ "પુષ્પ"માં લીધાં છે. બીજા ૧૧૦ શ્લોકોનું ભાષાંતર કવિતાઓ રૂપે ગુજરાતીમાં કર્યું છે. બીજા ૩૦થી પણ વધારે કાવ્યો ભિન્ન ભિન્ન વિષયોના છે તે પ્રસંગ આવતાં સંઘ દ્વારા પ્રગટ થશે.

દાનાભાઈએ મેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કર્યો હતો. તે ભણ્યા તેમજ બહુ ગણ્યા હતા અને બીજું બહુ રીતે જ્ઞાન મેળવ્યું હતું. તે જ્ઞાન દરેક નવયુવાનોને આપી અજ્ઞાન અંધકારથી મુક્ત કરી પ્રકાશ માર્ગમાં લઈ જવાના મોંઘા મનોરથો તેમણે મનમાં ચિંતવ્યા હતા. વીરના અમર ધામમાં જવાથી એ ઉત્તમ કાર્ય અપૂર્ણ રહ્યું.

આપણી જ્ઞાતિરૂપી સમુદ્રમાં બહુ રત્નો છે, છતાં અંતરમાં સાચી લગની રાખનાર એ પણ એક રત્ન હતું. મિત્રો ! તે ખોવાયેલા રત્નના મહામૂલ્યને આપણા લુહાણાના અને જૈનના મેટ્રીકનો તેમજ બી.એ.નો અભ્યાસ કરનાર દાનાભાઈના મિત્રો અને બી.એ.નો તેમજ શાસ્ત્રજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરનાર, દાનાભાઈને જ્ઞાન દેનારા શિક્ષક, ગુરુ કરશનદાસ માણેક જેવા વિદ્વાનો જાણે છે. આપણને આજ જ્ઞાતિ બંધુની જબરી ખામી પડી છે પણ આપણા એ વિદ્વાન બંધુઓને, "ગુજરાત કુમાર સંઘનો ઉદ્દેશ ફળીભુત કરવામાં તો સાચા અને નિર્ભય કાર્ય કરતાની ખામી આવતાં એ સર્વ મિત્રોનાં અંતઃકરણ દાનાભાઈની સાદાઈ અને સજ્જનતાને સંભારી રહ્યાં છે."

દાનાભાઈએ "ગુજરાત કુમાર સંઘના" સભાસદ થઈને અને બીજા અનેક વિદ્વાનોના વચનામૃતોથી, ગીતા, વેદો અને ઉપનીષદોના રહસ્યના અમૃતનું પાન કરી શા. ૧૯૮૧માં શુદ્ધ બુદ્ધ યુક્ત બન્યા અને પીરાણાના પ્રપંચો ત્યાગી, સત્ય સનાતન વૈદિક ધર્મના આદર્શ સિદ્ધાંતોનું પાલન કરી જીવન સાદું અને ઉચ્ચ બનાવ્યું હતું. કેમકે સોપારીનું પણ એ નવયુવાન મિત્રે વ્યસન નોતું સેવ્યું ! છેલ્લાં બે વર્ષોથી મહાત્મા ગાંધીના સત્ય સિદ્ધાંતના અનન્ય પ્રેમી ભક્ત બન્યા હતા અને "નવજીવન" વાંચીને જીવન ઉચ્ચ બનાવવાનું તો નિયમ જ હતું. તેથી વિદેશી કપડાં ત્યાગીને શુદ્ધ સ્વદેશી ખાદીનાં કપડાં શરીર પર ધારણ કર્યાં હતા અને બીજા ભાઈઓને ખાદી ધારણ કરાવવાનો વિચાર હતો. તે કરાંચીમાં કોંગ્રેસનું કાર્ય કરનાર રણછોડ લાઈનમાં રહેતા મ. પુનાભાઈ જેવા અને બીજા અનેક જૈનભાઈઓ જાણે છે, તેમજ આપણેય જાણીએ છીએ. એવી ઉચ્ચ ભાવના સેવનારે સાચી આત્મીક શુદ્ધિ કરી લીધી હતી, તેમજ મિત્રોને એ અમૃતની ગુટીકાનું પાન કરાવવાની મનમાં ઉંડી ધારણા હતી.

એ વીર આપણાથી અલગ થતાં,

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n9/mode/1up

realpatidar.com

(૭)

સમાજ હિતચિંતક ભાઈ અને બહેનો પ્રભુને પ્રાર્થી રહ્યા છે કે "આપતો દાના જેવો સદ્‌ગુણી પુત્ર આપજે. જેથી સર્વની ઉન્નતિ કરવા ફરજ બજાવીને અમોને કૃતાર્થ કરે" એવા ભાવનામયી વીરના સ્વધામ તરફ પ્રયાણ થતાં, તેના ચિંત્વેલ સઘળાં કાર્યો અધુરાં રહ્યાં ! તેથી મિત્રની ફરજ તરીકે, સેવા ભાવે અથવા શિષ્ય ભાવે; મિત્રના આદર્શ જીવનની સ્મૃતિ રાખી, તેનું અનુકરણ કરવા "યુવકના ઉદ્‌ગાર અને ભ્રાતૃભાવ"ના ઉદ્દેશનું પુષ્પ સંગ્રહ કરવાનું અને લખવાનું કાર્ય કર્યું છે, તેમાં પ્રથમ દાનાભાઈએ મને બહુ જ અગત્યની સુચનાઓ આપેલી છે. તે તો મારાથી જીવનપર્યંત ભૂલાશે જ નહી. વર્તમાન સમયે ભિન્ન ભિન્ન તંતુરૂપે જ્ઞાતિનું જીવન પ્રસર્યું છે તેને એક કરવા આ પુષ્પમાં આલેખીને ગુંથ્યું છે. તેમાં દાનાભાઈના દૂધ જેવા વિશાળ વિચારોની સાથે મારા છાશરૂપી અલ્પ વિચારો મેળવીને તેનું દહીં આ "પુષ્પ" રૂપી દોણામાં ભરીને આપની પાસે મુક્યું છે, તેને સર્વે વાંચક સુજ્ઞ મિત્રો ! ઉંડા તાત્વીક વિચારોથી મંથીને સારરૂપી માખણ ઉતારી, તેને શુદ્ધ હૃદયના પાત્રમાં ભરીને, મનનની અનુભવરૂપી અગ્નિ ઉપર ખૂબ તાવી, ઘી બનાવી પછી તેમાંથી સદ્‌વર્તનરૂપી નીતિરીતિનાં શાસ્ત્રોએ વર્ણવેલ ધર્મામૃતરૂપી મિષ્ટાન બનાવી, તેને આરોગી આપના અમૂલ્ય જીવનને પુષ્ટ બનાવજો અને બાકી વધેલી છાશ દૂર ફેંકી દેજો.

વડીલ નેતાઓનું સ્મરણ

આપણી કચ્છની જ્ઞાતિને પીરાણામાં જકડાયેલી જોઈ, ગુજરાતમાં રહેનાર આપણી જ્ઞાતિના આદ્ય સુધારક પુરૂષોત્તમદાસ લલુભાઈ પરિખનું અંતઃકરણ દ્રવ્યું અને કહ્યું હતું કે અમારાથી જુદી પેઢીને કચ્છમાં વસનાર જ્ઞાતિના અંગને, ગુજરાતમાં રહેતી જ્ઞાતિના વિશાળ અંગ સાથે પરિષદે ભરીને અંત્યે અવશ્ય ઐક્યતા કરાવીશ એ ભાવનામયી વડીલ નેતાના પરલોકવાસી થયા પછી, ગુજરાતના આપણા આગેવાનો કચ્છના કણબીઓને સુધારવા પ્રયત્ન કરતા રહેશે એવું અમો ઈચ્છીએ છીએ.

તેમજ કરાંચીમાં રહેતા આપણા ભાઈઓને પીરાણાથી છોડાવવાની જીવનપર્યંત તન, મન અને ધનની મદદો આપી અતિ પુરૂષાર્થ કરનાર, જ્ઞાતિ સુધારારૂપી નાવના વયોવૃદ્ધ સુકાની એક નાનજી પંચાણ નાકરાણી અને બીજા ખેતશી ડોસા પોકાર અમોથી વિદાય થતાં પરલોકવાસી થયા ! એવા મહાન વિચાર દાતાઓની અમો તરૂણ નવયુવાનોને બહુ ખોટ પડી ! પણ પાછો લાભ મેળવવા માટે અમોને જ્ઞાની અને પ્રભુના સાચા ધ્યાની, મેટ્રીક સુધીના કરેલ અભ્યાસીએ દર્શન આપ્યાં, પણ તેય વીર પ્રભુને દિવ્ય દ્વારે ગયો ! એ તરૂણની આજ અમો યુવાનોની જબરી ખોટ પડી છે ! તે ખોટ મિત્ર દાના જેવા દિર્ઘ વિચારવાળા અન્ય યુવાનો તૈયાર થતાં સુધી પુરાશે નહીં. ❖

કૃપાસિંધુ જગમાન્ય તુજ કથા ધરે સૌ કાન,
નારાયણ તમ નામની કરૂં હમેશાં સેવ;
રાજાના રાજા તમે દેવોના પણ દેવ.
રચના આપે રમ્ય આ રચી ખરે સંસાર,
અવર્ણ માયા દીસતી હે પ્રભુ! અપરંપાર.
અનેક નામી તું પ્રભુ સદા સચ્ચિદાનંદ
વારંવાર હું પ્રેમથી કરૂં પ્રણામ અખંડ.
સેવક આ "દાનો" સદા આપ ચર્ણનો દાસ.
પ્રભુ જગતમાં સર્વની પુરણ કરજો આશ.

તા. ૮-૫-૨૬. સાં ૧૯૮૨ના બીજા ચઈત્ર વદ ૧૧ શનિ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n10/mode/1up

realpatidar.com

પ્રભુને વિનંતી.

ગઝલ.

પ્રભુ ! આ વાડીમાં કયારે ફળો અમૃતતણાં ફળશે ;
સળગતા દંભ દાવાનળ કહો કેવી રીતે ટળશે ?
ભમ્યા બહુ ભૂલથી ભારી ન જોયું સત્ય નિહાળી ;
હવે એ ભૂલ ભ્રમવાળી કહો કેવી રીતે ટળશે ?
વિત્યાં બહુ વર્ષ વિશ્વાસે પ્રપંચી પંથ પર ચાલી,
હવે એ દંભને છેદી પ્રભુ! સન્માર્ગ કયાં મળશે?
સમજ નહીં સત્યની આવી ન સમજ્યા ભેદ ભાવિના
સમજ સાચીતણા સ્વર તે હવે કયારે ઉરે મળશે ?
રિવાજો બાળ લગ્નોના ખરેખર ત્રાસદાયક જે ;
સદા એ માંદલા રહીને બિચારાં કયાં લગી ગળશે ?
ટળે જો કોમની ભ્રાંતી મળે દિર્ઘાયુને શાન્તી ;
સુકોમળ બાળની હોળી હજી એ કયાં લગી બળશે ?
કથ્યું આ દુઃખ બાળકનું નથી આ જીભથી જાતુ ;
અતિશે સુખ તો થાશે રૂઢી જો રાખમાં ભળશે.
સદા આરોગ્ય આનંદે રહેશે બાળ જ્ઞાતિના ;
વચન "દાના" તણું કયારે પ્રભુ ! પ્યારા કહો ફળશે.

સાં. ૧૯૮૨.

realpatidar.com

realpatidar.com

(8)

મિત્ર દાનાભાઇનાં કાવ્યો.

પ્રભુ પ્રાર્થના

દોહરો.

ઇષ્ટ પ્રભુ! તું એક છો સકળ વિશ્વનો રાય;
અખંડ અવિનાશી નમું ફિકર જોડી પાય.
વિશ્વાધાર અપાર તુજ કળા કળે નવ કોય:
નિર્વિકાર છેઃ નિત્ય તું વ્યાપક વિશ્વ વિષેય,
દીનાનાથ દીન દાસની અર્જી ધરો ઉર ધ્યાન;
કૃપાસિંધુ જગમાન્ય તુજ કથા ધરે સૌ કાન,
નારાયણ તમ નામની કરૂં હમેશાં સેવ;
રાજાના રાજા તમે દેવોના પણ દેવ.
રચના આપે રમ્ય આ રચી ખરે સંસાર.
અવર્ણ્ય માયા દીસતી હે પ્રભુ! અપરંપાર.
અનેક નામી તું પ્રભુ સદા સચ્ચિદાનંદ
વારંવાર હું પ્રેમથી કરૂં પ્રણામ અખંડ.
સેવક આ "દાનો" સદા આપ ચર્ણનો દાસ.
પ્રભુ જગતમાં સર્વની પુરણ કરજો આશ.

તા. ૮-૫-૨૯. સાં ૧૯૮૨ના બીજા ચઈત્ર વદ ૧૧ શનિ.

realpatidar.com

realpatidar.com

દિવ્ય સ્વર.

હરિગીત.

મમ જ્ઞાતિ સરિતાના પ્રવાહો ભિન્ન ભ્રાન્તે જે થયા;
અજ્ઞાન ખડકોએ કરી જુદા પડી જાયે વહ્યા.
જુદાં પડેલાં વ્હેણ તે શું? એક મહાનદ ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે! સો થશે એ સો થશે.

જ્ઞાતિ મહીં વ્હેમો તણી ભીંતો વચ્ચે બંધાઇ જે;
લોખંડ સમ લાગે ભલે તોયે નક્કી તૂટી જશે.
પણ શુદ્ધિના ચક્કર મહીં ચચરાઇ ચૂરણ ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે! સો થશે એ સો થશે.

કુસંપ કુખમાં કોમ મુજ આજે પડી કચરાય છે;
વળી દ્વેષને દુઃખ કલેશ કંટકમાં પડી ચચરાય છે.
દુઃખમય ગતિ જ્ઞાતિ તણી સુખ શાંતિમય શું ના થશે?
એ દિવ્ય સ્વર કાને સુણ્યો કે! સો થશે એ સો થશે.

ક્યારે થશે એ એ બધું હું ઉચરૂં સ્વર સ્થાનમાં;
પ્રત્યુતરે પણ "સો થશે નવયુવકો ઉધ્યાનમાં".
ઓ પ્રાણ પુરણ જ્ઞાતિના નવયુવકો ઉઠો હવે;
તમ જીંદગીમા જ્ઞાતિ જ્યોતિને જગાડો આ સમે.

તા. ૯–૬–૨૭. સાં. ૧૯૮૩ જેઠ સુદ ૧૦ ગુરૂ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n13/mode/1up

realpatidar.com

(13)

૬

જ્ઞાતિ સુધારાની અભિલાષા રાખનાર ઉત્સાહિ-ઓને ઉદ્દેશીને બનાવેલું મીઠું ગીત.

(વ્હાલા! કૃષ્ણ બોલાવ ગોકુળ મને. એ રાહ.)

જ્ઞાતિ બાગ સુધારો સુમાળી બની;
માંહી વિવિધ રોપ રોપાવી કરી.
જ્ઞાતિ બાગે ગ્રીષ્મ કેરો,
ચંડ વાયુ વાય છે;
બાગનાં ફુળ ફુલ વૃક્ષો;
કુમળાં કરમાય છે.
સીંચી વારી સુધારો સુમાળી બની. જ્ઞાતિ.
વજ્ર તુલ્ય થઈ વસુધા
અધિક ઉગ્ર એ બાગની;
તૂલ, તુલ્ય રૂપ દેવા;
ભાળ લ્યો એ ભાગની;
જ્ઞાન ગુણ હળથી સુંવાળી કરી. જ્ઞાતિ.
અજ્ઞાનવાદળ દળ થકી આ;
બાગ ઘેરાયો દીસે;
કરભાનુ પ્રગટાવી દીયોને;
જ્ઞાન રોશન ચોદિશે;
ભાઈ! પ્રેમ નજરથી નીહાળી કરી. જ્ઞાત.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n14/mode/1up

realpatidar.com

(૧૫)

૭

ડગમગાવે બાગ વૃક્ષો,
પ્રલય વાયુ જોશથી;
થરથરાવે કુસુમ કુમળાં;
પ્રચંડ ચંડી ઘોષથી.
વિરા ! ઓથ કરોને દુઃખાદિ સહી. જ્ઞાતિ.

ભાન ભૂલી ભટકતા,
અજ્ઞાનના ઓછાડમાં;
બુદ્ધિ શુદ્ધિ નાશ થઈ;
એ કુપથના સંવાડમાં;
સાચો જ્ઞાન મારગ બતાવી દઇ. જ્ઞાત.

શુદ્ધિનું બ્યુગલ હવે;
પુર જોશથી વગડાવશો;
ઐક્યતાનો નાદ ગેબી;
જ્ઞાતિમાં ગગડાવશો;
બંધુ ! સેવક ભાવ ઉરમાંહી ધરી. જ્ઞાતિ.

તા. ૨૯-૧૨-૨૬. • સાં. ૧૯૮૩ માગસર વદ ૯ મંગળ.

ઉત્સાહ.

ભુજંગી.

સદા ભ્રાત ચિંતે ઘણો હર્ષ રાખો પછી સ્વાદ ઉત્સાહનો આપ ચાખો;
ઉમંગી બનો બંધુના હીત કાજે, સદા કાર્ય ઉત્સાહથી પૂર્ણ થાશે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n15/mode/1up

realpatidar.com

(૩)

હશે જો કદી કાર્ય કો કષ્ટદાઇ, થશે ધૈર્યને ખંતથી તેહ ભાઇ!
હશે દૂર તે સદ્ય સન્મુખ ભાસે, સદા કાર્ય ઉત્સાહથી પુર્ણ થાશે.
જુઓ છે ઘણી રીત ભાતો કઢંગી, કરો તેહનો ત્યાગ છે દુષ્ટ સંગી.
સુનીતિ સુરીતિ ધરો આપ પાસે, સદા કાર્ય ઉત્સાહથી પુર્ણ થાશે.
તમો જ્ઞાતિના હીતમાં માન આણો, થશે ઉન્નતિ એમ આશા પ્રમાણો;
ધરો પ્રેમ સત્સંગ કેરા પ્રકાશે, સદા કાર્ય ઉત્સાહથી પુર્ણ થાશે.
હશે! હા!! થશે એમ કૈને પ્રમાદે, તજી દ્યો વિચારો ધરો હર્ષ નાદે;
નક્કી એજ અભ્યુદયે ધારી આશે, સદા કાર્ય ઉત્સાહથી પુર્ણ થાશે.

તા. ૧-૫-૨૬. સાં. ૧૯૮૨ બીજા ચઇત્ર વદ ૪ શની.

સવૈયા એકત્રીસા.

જ્ઞાતિ મહીં અગ્રેસર થઇને જ્ઞાતિ ગૌરવ ગણે ન કોઈ;
બાળલગ્ન સમ દુષ્ટ રિવાજો દૂર કરે નવ બેઠાં જોઇ.
સુખીઆં છે કે દુ:ખી બાળ આ જ્ઞાતિનાં નવ લે સંભાળ
તો શાના અગ્રેસર "દાના" જ્ઞાતિની નવ લીધી ભાળ.
ખામી એવી અગ્રગામોમાં તો શ્રેય જ્ઞાતિનું શું થાય;
દીન બાળકો દુરભાગિની ધરી લાગણી કરવા સ્હાય.
અતિ હર્ષથી આગેવાનો! કરો ઉન્નતિ; આગળ ધાઈ;
અર્જ સાંભળો "દાના" કેરી તમો દયાળુ જ્ઞાતિ ભાઈ.

તા. ૯-૫-૨૭. સાં. ૧૯૮૩ વઇશાખ સુદ ૮. સોમ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n16/mode/1up

realpatidar.com

(16)

૯

આજે અનેક તરૂણ ઉત્સાહિઓ સાહિત્ય અવલોકી અનેક પ્રકારે કેળવણી પ્રાપ્ત કરવાના અભિલાષી છે. એવા વિદ્યાના પિપાસુઓને ઉચિત મદદ આપવી એ જ્ઞાતિના જનસમૂહની પ્રથમ ફર્જ છે. જેથી સુધારાની સંસ્થાઓ મારફત ધન એકત્ર કરીને, બાળકોને ધર્મની કેળવણીનું દાન આપવાથી, જ્ઞાતિમાં જે જ્ઞાન રૂપી સૂર્ય ઢંકાઇ ગયો છે તેનો પ્રકાશ કરવા અજ્ઞાન વાદળને છિન્ન ભિન્ન કરી ભૂલેલાંને સરળ માર્ગ બતાવવા સેવાર્થે જીવન અર્પશે. એ મહાન્ ઉદ્દેશ પાર ઉતારવા માટે "દાનોભાઇ" નીચેની કવિતામાં આપણને સ્પષ્ટ બતાવે છે કે:—

હરિગીત.

સાહિત્યની વેદી પરે જે જીવન ગાળે સર્વદા;
સાહિત્યના સુર છોડવા ના ચાહતો કો'દિ કદા.
સાહિત્ય ચાહી સૃષ્ટિનું સાહિત્ય રસ રેલાવતો,
એ રસતણી ઓઠાશ જગમાં પ્રેમથી વરસાવતો.
સાહિત્ય સ્નેહીનો કઠિણ પથ સંપથી સ્હેલો કરો;
અણધારી આફત રોકવાને કર ધરો ઓ નરવીરો!
તલભાર આપણ મદદથી અતી જબ્બર હીત થનાર છે;
તેવા હિતેચ્છુ બંધુને ધન્ય ધન્ય વાર હજ્જાર છે.
સાહિત્યને જાણ્યા થકી ગુઢ સરળ બનતું જાય છે;
દીલ આંગણે અંધકારમાં અજવાસ હા! પથરાય છે.
સાહિત્ય સેવા સાધવા સાહિત્ય શૂર સત્વર ધરો;
સાહિત્ય સ્નેહીની સદા સદ્ભાવથી સેવા કરો.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n17/mode/1up

realpatidar.com

(૨)

સાહિત્ય ઈચ્છી સૃષ્ટિનું મન મોદથી તેને વરી;
સાહિત્ય સુરના ગુણા ગણા પ્રીય બંધુઓ લેજો ગ્રહી.
એ સુગુણની કિંમત વડે આ ભવ્ય ભવસાગર તરો;
સાહિત્ય સ્નેહીની સદા સદ્‌ભાવથી સેવા કરો.

તા. ૩૦-૧૧-૨૬. સાં. ૧૯૮૩ કારતક વદ ૧૧ મંગળ.

જય ગર્જના.

દિવ્ય છંદ.

અમ જ્ઞાતિ સુધારક આજે;
    કહીશું, કંઇ કંઈ બાળ.
સુખ શાન્તિ જ્ઞાતિ કાજે;
    થૈ ઉત્સાહિ તત્કાળ.
અમ અંતરને ઉદ્દેશી;
    ઉદ્‌ગારો કહીશું કાંચ.
બસ શાન્તિ, શાન્તિ, શાન્તિ;
    કરી શાન્તિ જ્ઞાતિમાંય. (૧)
ત્યાગી પ્રપંચી પંથ;
    હવે ભેટયા સરવે ભ્રાત.
એ મળ્યા અલૌકીક ગ્રંથ;
    અમે ઉત્તમ આર્યજાત.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n18/mode/1up

realpatidar.com

અંધાર મહિં અથડાતાં;
અમ જનો જ્ઞાતિ માંય.
બસ શાન્તિ, શાન્તિ, શાન્તિ;
કરી શાન્તિ જ્ઞાતિ માંય. (૨)
હવે રહીશું ન +તેની આશે;
છે તેની આશ નિરાશ.
ન ધરશું શીર *તે પાસે;
એ ઉર ધરી છે આશ.
થાય સુખી સૌ સાથે;
અમ જનો જ્ઞાતિ માંય.
બસ શાન્તિ, શાન્તિ, શાન્તિ;
કરી શાન્તિ જ્ઞાતિ માંય. (૩)
ઘર ઘર અહિં ફરી કરશું;
અમ જ્ઞાતિ કેરાં ગાન
જય જય ઉમીઆં જપ કરશું;
સૌ કુર્મીનાં સંતાન.
જયનાદ વૈદિકતાનો;
ગજવશું સૃષ્ટિ માંય.
જય માગી રહ્યો છે "દાનો"
જય કરજે ઉમીઆં માય. (૪)

સાં. ૧૯૮૨.

\+ પીરાણાની * પાખંડી સૈયદ, કાકાઓ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n19/mode/1up

realpatidar.com

(૧૯)

જીવન સાર્થકતાનો વિચાર.

શું? ધર્મ શું? શું કર્મ જે આજે કર્યાં અવની પરે;
નિંદા કરી કે અન્યનું કીધું બુરૂં આજે અરે!
દુઃખ આપવા કોને વળી સાચા તણું ખોટું કર્યું
એ નિત્ય મનને પુછજો શું કાર્ય તેં આજે કર્યું?
જે ફર્જ મારી આજની પૂરી બજાવી કે નહીં;
કે ગપ ગોળા મારતાં મેં ફર્જમાં ખામી કરી.
શું કર્મ મારૂં છે તથાપિ કર્મ મેં હાં શું કર્યું!!
એ નિત્ય મનને પુછજો શું કાર્ય તેં આજે કર્યું??
જુઠી કરી વાતો અને જુઠી સુણી કૈં કાનથી;
શ્રયનો સદા સુખદાઈ મારગ ભૂલતા શું ભાનથી.
કો પ્રાણી કેરા આત્મને દુઃખ આપવા પગલું ભર્યું;
એ નિત્ય મનને પુછજો શું કાર્ય તેં આજે કર્યું?
આવી તમારી ટેવ મનની દુર્ગુણે પંકાયલી;
અદ્‌ભુત માયા જાળમાં આવર્ણમાં ઢંકાયલી.
તે સુધરવાને સત્ય મનડું પ્રેમથી પંથે ચડયું;
"દાના" તણી મન આશ કે આ જીવનનું સાર્થક કર્યું.

તા. ૪-૫-૨૬ શાં. ૧૯૮૨ બીજા ચઇત્ર વદ ૭ મંગળ.

જગતની ક્ષણિક મોજ મજાથી મન ચેત.

હરિગીત.

ઉદધિ તરંગોના વિષે રંગો દીસે આકાશના;
પણ રંગ એ સાચા નહિં ભ્રમણા ભરી આભાસમાં.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n20/mode/1up

realpatidar.com

ખાલી ઝડતિ નજરે પડી બદલી જતાં નવ વાર છે,
ત્યમ જગત કેરી મોજમાં નવ માલ જાણ લગાર છે. (૧)
પાષાણ માટી કાષ્ટનાં સુંદર રૂપો આકારનાં;
વિધ વિધ બનેલાં દીસતાં રૂડાં અનેક પ્રકારનાં.
તેના વડે તૃપ્તિ કદાપિ થાય ના ખાવા થકી;
તેવી બની સંસારની માયા તણી રચના નકી. (૨)
અગ્નિ વિષે અતિ ઘી તણી આહુતિઓ આપો છતાં;
અગ્નિ બુઝાસે ના કદી, એ આપદા વેરી વૃથા.
જ્યમ જ્યમ તમે માયા વિષે ફસતાં જશો ત્યમ તે મહીં;
આશા અને તૃષ્ણા તણા કદી પારને પામો નહીં. (૩)
તેથી તમો આ ક્ષણિક સુખ સંસારના ઇચ્છો નહીં;
પ્રિયઆત્મનાં અવિચ્છિન્ન સુખ પ્રભુ નામમાં જાણો સહી.
એવું વરી ઉર સત્યતાનો પ્રેમ પ્રભુમાં આણજો;
જુઠા જગતના મોહને દુઃખમય સદાય પ્રમાણજો. (૪)
જેના શરીરે જ્વર હશે તો તર્ષ તેને લાગશે;
પીસે બહુ પાણી છતાં પણ તર્ષ તો વધતી જશે.
સંસારના સુખ ભોગ ભોગવતાં વધે તૃષ્ણા ઘણી;
સુખ ભોગની એ સ્વલ્પ આશા છે નીશાની દુઃખતણી. (૫)
છે સત્ય આનંદ ઇશ્વરી અદ્ભુત પ્રેમ વિષે અહો;
તેમાં તમો અતિ મોદ રાખો સુખ એ સાચું લહો.
તે દીનબંધુ દીનેશ દાતા દુઃખ સહુ તમ ટાળશે;
અહોનિશ અતિ આનંદથી પ્રભુ, ભજનથી સુખ સાંપડશે. (૬)

તા. ૭-૫-૨૬. સાં. ૧૯૮૨ બીજા ચઇત્ર વદ ૧૦ શુક્ર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n21/mode/1up

realpatidar.com

(૨૧)

૧૪

તુજ નાવડું હંકારજે.

હરિગીત.

સત્ય કહે જે વચન મન તું જ્ઞાની કે અજ્ઞાન છે?
તું બાળ છે કે વૃધ્ધ નિર્બળ કે મહા બળવાન છે?
તું સત્ય કે અસત્યનું શુભ અશુભ સંગ્રેહી છે?
આ સ્વર્ગમય સંસારનો તું શત્રુ છે કે સ્નેહી છે?

જો જ્ઞાની છે તો જ્ઞાન ગુણને શોધવા તૈયાર થા;
બળવાન છે તો શકિત બમણી ગોધવા તૈયાર થા.
જો સત્ય છે તો સત્ય નોંધો નોંધવા તૈયાર થા;
ને સ્નેહી છે તો સ્નેહીઓને બોધવા તૈયાર થા.

તું નમ્ર છે કે ક્રોધી અથવા સરળ છે કે ક્રૂર છે?
છે દુષ્ટતાથી દૂર કે ભૂંડાઈથી ભરપુર છે?
છે સદ્‌ગુણી કે દુર્ગુણી દુરચારી કે આચારી છે?
સદ્‌માર્ગી કે દુર્ભાગી તું અપકારી કે ઉપકારી છે?

જો સરળ છે તો સરળ સિંધુ જગતમાં સરકાવજે;
એ સિંધુ માંહી નમ્રતાનું નાવ નવલું લાવજે.
ઉપકારી આચારી સગુણી નાવિકો સહ રાખજે;
એ નાવિકોની સહાયથી તુજ નાવડું હંકારજે.

તા. ૧૨-૭-૨૬ શાં. ૧૯૮૨ અષાઢ સુદ ૨ સોમ,

ઇશ્વર મહિમા.

પ્રિય ઇશને મન પ્રેમથી કર ભજન ભાવે નેમથી;
જગતાત છે જગમાં જબ્બર નર તુલ્ય તે કોઇ નથી.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n22/mode/1up

realpatidar.com

દાતા દયાલુ તે કૃપાળુની દયાજ અપાર છે;
તેની કૃપા ભુલનારને હજ્જાર વાર ધિક્કાર છે;
કુકર્મને કરવા થકી તુજ જન્મ એ અપમાનમાં?
સુકર્મ કરવા શકિત વાપર ખંતથી શુભ સ્થાનમાં;
વિમાર્ગથી તું વેહરાહે વાળ મનડું મોહથી;
ક્યાં! ક્યાં!! લગી તું તો અરે! ભટકીશ ભવ અબોધથી?

સાં. ૧૯૮૨.

પ્રભુ ભકત.

વસંત તિલકા.

આ મારૂં તારૂં કરવા ન મમત્વ બુધ્ધિ;
ને ને વળી નિરહંકાર સદાય જે છે;
જેને સમાન સુખ દુઃખ હમેશ લાગે;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે.
જે થૈ ક્ષમાવત કરે નવ દ્વેષ કોનો;
જે મિત્ર સર્વ ભુતનો પ્રણયી દયાલું;
સંતુષ્ટને સમયમાં સ્થિર ચિત્તવાળો;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે
જેણે કિધા નિયમ સંયમ પૂર્ણ પૂરા;
ને નિશ્ચયો મન તણા નવ છે નમાલા;
બુદ્ધિ અને મન દીધાં પ્રભુને હવાલે.
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n23/mode/1up

realpatidar.com

(૨૩)

ઉદ્વેગ આ જગતને નવ થાય જેથી;
(ને) સંતાપ આ જગતથી નવ થાય જેને.
ને હર્ષ ક્રોધ ભય ત્રાસથી મુકત જે છે;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે
જે ભકત નિસ્પૃહ પવિત્ર બહુજ દક્ષ;
ને જગતનાં સુખ દુઃખો નથીરે જણાતાં.
ના સુખથી છલકતો, ન દુઃખે દુભાતો;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે
આસકિત દ્વેષ ઉભય ના નવ કો પરે છે;
કાંક્ષા અને કદાપિ શોક કરે ન કોનો.
જે છે સમર્થજ શુભાશુભ ત્યાગી દેવા;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે.
જેને વળી સરખી છે મન સ્તુતિ નિંદા
ને ને સ્વવાણી પર પુરણ કાબુ કીધો.
યદ્દચ્છિયા મળતું તેથી સંતુષ્ટ રે, જે,
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે
ના સ્થાન નિશ્ચિત નથી વળી કોઇ જેનું;
ને મત્પરાયણ બની પ્રભુ ભકતજીના;
વર્ણેલ ધર્મામૃત સેવન જે કરે છે;
તે ભકત વત્સલ મહા જગનાથનો છે.

તા. ૭-૧-૨૮ શાં. ૧૯૮૪ પોષ સુદ ૧૫ શની

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n24/mode/1up

realpatidar.com

(24)

ॐ

યુવકના ઉદ્‌ગાર

અને

માતૃ ભાવ.

પ્રકરણ ૧ લું.

શાર્દૂલ વિક્રીડિત.

વાણી વિશ્વ વિશે વિવેક વિનયી, વ્હાલાં! વિચારી વદો;
રીતિ રત્ન સમાને યત્ન કરીને, જ્ઞાતિ વિશે પાળજો.
માતા, બ્હેન સ્વજ્ઞાતિ ભાઇ સહુની, અજ્ઞાનતા ટાળજો.
એવા શુદ્ધ વિચાર જ્ઞાતિ જનના, હૃદયે વિભુ વ્યાપજો

(મિત્ર દાના)

શાર્દૂલ વિક્રીડિત.

કાપો ચંદનને તથાપિ કદીયે, સુવાસ જાશે નહીં;
તાવો કંચન ખૂબ તાપ દઇને કાળાશ થાશે નહીં.
પીલો શેરડી કોલુ માંહિ તદપી મીઠાશ જાશે નહીં
સાચાને દુઃખ સહસ્ત્ર હોય તદપી સચ્ચાઇ ત્યાગે નહીં.

(મિત્ર દાના.)

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n25/mode/1up

realpatidar.com

—: હરિગીત છંદ :—

સન્મિત્રતાઈ મિત્રની મન ઐકય તો ખરી મિત્રતા;
દિલ ઐકય વિણ સુર ગાનની વિણ તાલ જેમ વિચિત્રતા.
શુદ્ધ સ્નેહ રાખી મિત્રપર ના મર્મ સમજે મિત્રનો;
નિજ મિત્રતાની ફર્જ અંતર ભાવ મર્મ ચરિત્રનો. ૧

વિણ સ્વાર્થમય જે સ્નેહ સાચો મિત્રનો મનમાં ધર્યો;
તો સત્યતાનો માર્ગ સાત્વિક સાચવી સત્યે ઠર્યો.
શુભ રિતથીને પ્રિતથી સદ્ માર્ગમાં ગતી જેહની;
સુ વિવેક શુભ નીતિ પ્રતિતી જગતમાં છે તેહની. ૨
શુભ કાર્યમાં કે કઠણ આફત અવસરે અતિ ચાહીને;
તન, મન અને ધનથી સદા સ્હાયક બને કર શાહીને.
કંઈ ભૂલમાં નિજ ભાઈ જાણી સરળતાએ સુધારતો;
એ મિત્ર સાચો જાણવો જે સત્ય પ્રેમ વધારતો. ૩
આ જગતમાં કો વિરલ એવા મિત્ર મળશે હા! નકકી;
મન કપટને મુખ બોલ મીઠા મિત્ર એ મળવા થકી.
મોઢે અતિ રૂડું કહે પુંઠે વગોવે છે અતી;
એ મિત્રતાની રિતમાં હાની ખરેખર હા! થતી. ૪
અહો મિત્રતા કહેવાય તે વાહ! વાહ! વાતો રસ ભરી;
સ્વારથ અને છળ ભેદની મહિં વાપરે છાની છરી.
એવી થતી દુર મિત્રતા તે નિંદવા લાયક અરે!
"દાનો" કહે દીલ દોસ્તી એવી કોઇ સાથે ના મગે. ૫

(દાનાભાઇ)

તા. ૯-૫-૨૬.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n26/mode/1up

realpatidar.com

(26)

(હરિગીત)

મ—અભિમાન અંતરમાં ધરી, અંધકારમાં ઝૂલી રહ્યા;
અભિમાનથી ઉન્મત બની, નિજ ફર્જને ભૂલી ગયા.

હડધુત થાઓ છો છતાં! એ પથ કાં મૂકો નહી;
અનર્થ ઠેલી દૂર કો' કાં સત્યમાં ઝૂકો નહી.
છે ખોટ મોટી આપણી મફમસ્ત ફોગટ બહુ થયા;
સમજ્યા તણું સમજ્યા નહિ, વિણ જ્ઞાન પાવરધા થયા.
સત્ય પ્રત્યે લક્ષ દેવા ચક્ષુઓ જાગૃત કરી;
ઉત્સાહ ધરીને ઉર વિષે, આ મમત મુકોને પરી.

"મિત્ર દાના"

ખેડુતને મળતા નથી ખાવા પૂરણ દાણા હવે;
તે વાવશે શું? પેટ પર બંધાય છે પાણા હવે.
ને રંક થઈ રખડી રહ્યા છે જે હતા રાણા હવે;
કોઠાર ખાલી થઈ ગયા છે! તે અહીં કાણા હવે.
કંઇ લાખની ઉપજ થતાં પણ રાખ આવે હાથમાં.
વળી વર્ષની મહેનત બધી લઇ જાય છે તે સાથમાં.

X X X X

છે દેશ આ દુર્બળ ઘણો, ખેતી ઉપર આધાર છે;
બળતા ભડકતી આગમાં તે ખેતીના કરનાર છે!
દુઃખમાં બિચારા ભૂખમાં કાંધે ઉપાડે ભાર છે;
તેવું છતાં તેના પરે તો માર અપરંપાર છે!
આવી ફસાવી ભોળવી *ચંડાલ ફોલી ખાય છે!
શાં કાળથી કીધી કસાણી ધૂળધાણી થાય છે!

શાં. ૧૯૮૪ મહા સુદ ૧૦ બુધ.

(મિત્ર દાના)

*સૌયદો અને કાકાઓ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n27/mode/1up

realpatidar.com

(૨૭)

મ—આદર્શ મંત્રો ભૂલીને કલ્પિત કલ્મામાં પડ્યા !
ભીસ્ત જુઠી લાલચે કાં સૈયદના ચેલા બન્યા ?
એ સ્વાર્થીઓના સંગથી બુદ્ધિ હિણા સરવે થયા;
ઓ ભાઇ! "આંખે આંધળા ને ગાંઠના પુરા ઠર્યા."

ધર્મને નામે ધતીંગો અહા ! અગણીત થાય છે !
લુચ્ચાજનો (સૌ) નીજ વેશ બદલી રંગ રાગો ગાય છે !
"આંખ અંધા, ગાંઠ પુરા" જાળમાંજ ફસાય છે !
ને જીવનભર જકડી કરી, ચંડાળ ફોલી ખાય છે !

મહેનત કરી ભેગું કરેલું દ્રવ્ય તાણી જાય છે !
પી દૂધ પોતે, શિષ્યને તો માત્ર પાણી પાય છે !
એ સ્વાર્થ લોભી ઢોંગીકો મોદે મલીદા ખાય છે !
ને ગરીબડાંનું જીવન આખું ધૂળ ધાણી થાય છે !

(મિત્ર દાના.) શા. ૧૯૮૫

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n28/mode/1up

realpatidar.com

૫. દાનાભાઈ માટે બનાયેલાં કાવ્યો (28)

૧૪

વિયોગ.

સાહિત્યના ઓ ભોગી ભમરા! તું ગુંજારવ ક્યાં કરે ?
વિદ્યા કમળવન ત્યાગીને ક્યાં રસિક તું ઉડતો ફરે ?
તુજ ગુંજની અમ શ્રોત્રમાં વાયુ લહરીઓ આવતી
દ્રષ્ટિ દોડે દશ દિશે પણ તુજ વિના નહિં ભાવતી.
પ્રભુ ગૃહે હસતો ગયો તું, મિત્ર સો રોતા રહ્યા;
દર્શન થવા તુજ આત્મનું બ્રહ્માંડમાં જોતા રહ્યા.

તા. ૨૩-૮-૨૯ સંવત ૧૯૮૫ના શ્રાવણ વદ ૩ શુક્રવારની સવાર.

અકળામણ.

મંદાક્રાન્તા.

વ્હાલા મ્હારા ગુણી પ્રિય સખા! આજ તું ક્યાં હઈશ ?
"ઓ આવું છું" ધીમું ધીમું ફરી એમ ક્યારે કહીશ ?
સ્નેહે પુષ્પો અંતરનાં પ્રિય હ્રદય ક્યારે ગ્રહીશ ?
તારી આંખી ફરી ફરી સખા! સુખ શાન્તિ લઈશ.

તારીખ ઉપરનીનો બપોર.

પ્રવાસી પંખી

(છાઇ મુજે બતાદો, વહ કોન ગા રહા હે—એ રાગ)

પ્રિય સત્ય શોધનારા ઉડી તમે ગયા ક્યાં ?
મિત્રો સુના કરીને ઉડી ઉંચે ગયા ક્યાં ?
કાર્ય લીધેલ હાથે તુંથીજ પુરૂં થાશે ?
ત્હારા વિના એ કોને કહે મિત્ર! તે ભળાશે ?

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n29/mode/1up

realpatidar.com

(29)

૧૫

સત્કાર્યના ઉલ્લાશી સાહિત્યના વિલાશી ;
એ પ્રેમ અમને દેજે એ શાન્તિના પ્રવાશી!
રહી રાત બાકી થોડી દે ગાઢ નીંદ છોડી;
બનવા ફરીથી જોડી વીર આવ વેગે દોડી.

તા. ૨૪-૮-૨૯ શાં. ૧૯૮૫ના શ્રાવણ વદ ૪ શનીવારની સવાર.

એક યાદ.

સદ્‌ગુણ તણા ભંડાર મ્હારા મિત્ર આજે કયાં રહ્યો?
જે ભેટવાનો કોલ તેને ભૂલી તું શીદને ગયો?
હા! વાત ત્હારી ગુઢ જ્ઞાની, પ્રિય મધુરી બહુ હતી;
હું તૃપ્તિ પામીશ તે સમે એ કાવ્ય સાંભળવા થકી.
આ ભૂમિને આકાશમાં નેત્રો ઉઘાડી જોઉં છું;
દર્શન નથી ત્હારા થતાં, હરનિશ હું તો રોઉં છું.
આનંદ હૈયે અર્પવા ફરી મુખડું દેખાડજે;
તુજ મિત્ર જેવું કાર્ય કંઇ કંઇ વીર! એ બતલાવજે?

શ્રાવણ વદ ૪ શનીવારની સાંજ.

મિત્ર હૃદય

—રાગ માઢ—

મિત્ર અમારો, પ્રેમી એ પ્યારો સાંભરે વારંવાર—ટેક.

માત, પિતા, મિત્રો, નાર તજીને કર્યો પ્રભુથી સંબંધ;
શાન્તિ ધારક દંભ નિવારક, તે વીણ સુના “સંઘ” રે: મિત્ર૦

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n30/mode/1up

realpatidar.com

(30)

સાહિત્ય બાગના માળી થવાની તેને હતી અતિ હોંશ
આશ અધુરી રહી ગયાનો થાયે બહુ અફસોસ રે. મિત્ર૦
બાળ દયાપર વાળા સહુ મળી જોતા તા વીરની વાટ;
"કેળવણી દેશે ભાઈ અમોને" ભાંગી ગઈ અભિલાષરે. મિત્ર૦
યુવક મિત્રો! સાંભળજો, એ વીરનો ઉદ્દેશ;
જ્ઞાતિ મહિં ઘરોઘર ફરીને પ્હોંચાડજો સદેશ રે. મિત્ર૦
અમર ધામમાં વીર જવાથી પડી ગઇ બહુ ખોટ;
સાચો કવી એ ચાલ્યા ગયાનો આપવો કેને દોષ રે. મિત્ર૦

મિત્રને કહેણ.

સઘે મળીને મિત્રો સૌએ કહીએ તુજને વીર!
કાવ્યોનો અમને આનંદ દેવા, ધારજે સ્થુલ શરીર રે. મિત્ર૦
સાહિત્યના શરૂ બહુ મધુરા શ્રોત્ર મહી સંભળાવ;
સત્વર આવી મિત્ર! સહુને કંઠે કર ભરાવ રે. મિત્ર૦
આદર્શ આચારી વિદ્યા બહુ તારી ભાઇઓને શીખડાવ;
ઉમંગી થઇ રહેલ મિત્રોને પ્રેમના પાઠ લખાવ રે. મિત્ર૦
અમર દેશના પ્રવાશી પંખી! ફફડાવ ત્હારી પાંખ;
એ પાંખ મહિં અણમોલી જોવા આત્મીકતાની ઝાંખરે. મિત્ર૦

ઓ વ્હાલા પ્રભુ!

મિત્રના કાર્યો પૂરણ કરવા દેજે અમોને જ્ઞાન;
સાહિત્યનું ગુઢ તત્વ જાણીને થાયે ધર્મનું ભાન રે. મિત્ર૦
તારે દ્વારે આવેલ વીરને આપજે અમર ધામ;
જ્યોતિ તેની તુજ જ્યોતિએ પેટજે, પ્રાથીએ દીલારામરે મિત્ર૦

તા. ૩-૯-૨૯ શાં. ૧૯૮૫ શ્રાવણ ૦)) મંગળવારની સવાર

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n31/mode/1up

realpatidar.com

(31)

૧૭

મિત્રનું સ્વરૂપ.

(વ્હાલા કૃષ્ણ બોલાવ ગોકુળ મને—એ રાગ)

મિત્ર ! શોધો સ્વરૂપ વિવેકે કરી;
વૃત્તિ અંતર માંહિ ઉમંગે ભરી—ટેક.

હૃદય પત્રે પુષ્પની;
એ પાંખમાં નિશદિન રહ્યો
ભ્રાંતિથી તે દૂર ભાસે;
અનુભવ્યે નિજમાં રહ્યો.
તેને જાણી લેવો ગુણ જ્ઞાને કરી—મિત્ર૦

સૂર્ય, ચંદ્ર વરૂણ આદિ;
તત્વમાં પૂરણ ભર્યો;
બ્રહ્માંડને જગ આકૃતિની;
સર્વ સ્થાને સંચર્યો.
તેને અંત આદિ ને મધ્ય નહીં—મિત્ર૦

સૃષ્ટિના એ મિત્રનું;
સ્વરૂપ તો ચૈતન્ય છે;
સતચિતને આનંદ એવા;
બહુ દયાળુ ઇશ છે.
તેનુ દર્શન અનુભવ શોધે થશે—મિત્ર૦

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n32/mode/1up

realpatidar.com

(32)

જે માન્યું મારૂં આ જગે;
તે તો અહિંજ રહી જશે;
આ દેહને પરિવાર અંતે;
ત્યાગવાનું તો થશે.
તેથી પરમ પિતાનું શર્ણ ગ્રહી—

વેદો તણા સિધ્ધાન્તથી;
આ જીવન તો ઉજવળ થશે;
મુક્ત આનંદ પામવાનું;
યુવક એ નિશદિન કથે.
અંતે ૐ પ્રભુનું ધ્યાન ધરી—મિ:

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk366/page/n33/mode/1up

realpatidar.com

(33)

૧૯

મસ્તાન પ્રેમી.

હરિગીત.

પ્રેમી હૃદયમાં પ્રેમનાં શુધ્ધ પ્રેમ બિન્દુ ટપકતાં;
એ પ્રેમથી પ્રેમી સહુ બસ પ્રેમ ઘેલાં થઇ જતાં.
તે પ્રેમના માદક મહીં દીલ પ્રેમમય ભમતું રહ્યું;
કહેવાય નહિ તે પ્રેમને દીલ પ્રેમીમાં એકજ બન્યું.—(૧)

સ્વરૂપ જોવા પ્રેમીનું દીલ ધ્યાન પ્રેમે બહુ કર્યું;
વળી પૂરન્દ્રેશે પ્રેમીમહિં અદ્વૈત થાવા આદર્યું.
પૂર્ણત્વ એકજ તત્વ જોવા, મિત્ર ચરણે શિર નમ્યું;
અપરોક્ષ એવા મિત્રમાં દીલ પ્રેમીમાં એકજ બન્યું—(૨)

શુધ્ધ પ્રેમીની એ પ્રેમતાને વર્ણવું શું પ્રેમથી;
એ પ્રેમની તે પ્રેમતાને વર્ણવી જાતી નથી.
પ્રેમી મહિં રસમય થતાં આનંદથી મનડું ઠર્યું;
આદર્શ પ્રેમે લગનથી દીલ પ્રેમીમાં એકજ બન્યું—(૩)

realpatidar.com